

Aleksandar Genis

ŽALOPOJKE JEDNOG TURČINA*

– Sva vlast narodu! – bezobzirce, kao šturman Žorž kod Bulgakova, uključio se u diskusiju profesor s rodoslovom husara. – Kada četiri petine birača vatreno podržava predsednika, onda demokratija sankcioniše diktaturu.

– Za Brežnjeva je glasalo 99 procenata, ali ipak nismo smatrali izbore glasom naroda.

– Uzalud. *Vox populi – vox dei*, a čovek tamo nema šta da traži.

Razgovor se vodio u dekoru koji je maksimalno podsećao na stari zavičaj. U ovoj severnoj američkoj državi teče Ruska reka, postoji maloljudna Moskva, tu se moglo naići na Solženjicine, pečurke i slaviste.

Poslednje sam, bar ja, najčešće sretao. Meštani ih nisu posebno razlikovali, dobroćudno podnoseći tuđinske navike. Što i nije baš lako.

Zimi još nekako, ali leti se slavisti skupljaju u grupama oko logorskih vatri, i do zore pevaju staljinističke pesme. Melodiju znaju svi, ali samo oni najzagriženiji pamte i reči. Navikli da Rusiju zovu „sovdepijom“, ne uvažavaju promene i, nakon Kolčaka, nikome ne veruju. Za omladinu ih ništa ne veže, osim jezika, naravno engleskog. Sa ruskim – propala stvar. Ako pismo počinje sa „Poštovani gospodine“, bacaju ga i ne čitajući (tako se obraća lakejima). Ni sa književnošću nije bolje. Posle Kuprina niko se ne računa. Ponekad se napravi izuzetak za Šolohova: ipak je kozak.

Iz razumljivih razloga takvih, smelih i gostoljubivih, sve je manje. Odlaze sa zavidnom odlučnošću. Jedan me je zadana pozvao na večeru, da bi svečeri umro.

– „Gde je stajala trpeza, sada kovčeg stoji“ – stameno su to podneli ukućani. Po-kojnikov savremenik bio je pre Deržavin nego Jevtušenko.

Na njihovo mesto dolazi smena onih koji „trtljaju po Deridi“. I oni takođe pevaju staljinističke pesme, ali se snalaze samo u refrenima. Slove za znalce Nove Rusije, ma-da je manje vole, baš kao i ona njih. Kolege koje nisu napustile zemlju, ne mogu oni-ma koji su se na to odvažili da oprostite zajednički predmet izučavanja – otadžbinu.

Razumem njihovo negodovanje. Proučavati Rusiju iz inostranstva, isto je kao i gasiti požar putem pisama.

Kultura, oslobođena svakakvog balasta, dospeva u inostranstvo spremna za upotrebu (disertaciju). Taj destilisani fabrikat pogodan je za upotrebu, ali neko je morao da snosi teret njegove proizvodnje. Normalnim strancima još i da oprostiš univerzitet-ski komfor, dok naši isuviše dobro znaju, od čega su se izbavili.

* Naslov preuzet iz pesme M. J. Ljermontova, nastale 1829. godine. Lirski junak, piše pismo svom prijatelju strancu, izražavajući rezigniranost zbog odnosa vlasti prema svemu što je u njegovoj zemlji, uslovno nazvanoj Turskoj, veliko i snažno. To je ujedno i jedna od centralnih tema Ljermontovljeve poezije. – *Prim. prev.*

U načelu, ruska – kao i svaka druga kultura – pripada svakome kome je potrebna. U stvarnosti pak postoji pravo prvorodenog, koje emigranti odnose sa sobom *zajedno* s čorbom od sočiva.

To ne može da ne iritira. Pošto i ja imam putera na glavi, ne zanovetam, samo se čudim – i silini osećanja i nepredvidivosti njegovog ispoljavanja. U vreme svojih poseta Moskvi, hodam gradom kao Marsovac u providnom skafanderu. Niko ne gubi iz vida otkuda dolazim, i nije siguran s kakvim namerama.

Nepoznati ljudi razgovor započinju druželjubivo:

– Kako si se snašao, novi Amerikanče?

Stari prijatelji mi bacaju istinu u lice, sva je sreća te samo onu o Americi.

– Šta Buš radi? Još se sladi?

Druga pitanja mi ne postavljaju, pa ni na ova ne očekuju odgovor, munjevito prelazeći na domaće novosti iz politike. Sve što treba znati o Americi, ovde se i bez mene zna, a ono ostalo su – vražja posla. Pa i ja, ruku na srce, zaboravljam na Ameriku još na Šeremetjevu – ne znam da li je bila ili mi se snila. Rusija je samodovoljna i na sebe usmerena zemlja, po čemu me i podseća na Limonova.

Posetio sam ga dok je živeo u Parizu, sam s portretom Đeržinskog i frakom, u očekivanju Nobelove nagrade. Detaljno se raspričavši o svojim francuskim uspesima, Edička prekide sebe iz osećanja pristojnosti.

– Ali nećemo samo o meni. Kako je tamo kod vas, u Americi? Šta vele o Limonovu?

Otrpilike tako rezonuje ruska štampa, koja me često zapanjuje naslovima tipa „Kirkorov osvaja Holivud“, dok „Madona peva Rejna“.

Po mom mišljenju ove patriotske patke predstavljaju simptom geopolitičke neuroze. Amerika kao i pre čuču na dnu nacionalne svesti, ali se ispoljava samo kada Amerikanci, i nehotice, saosećaju sa ruskim interesima. Neka nas vole, neka nas ne vole, neka se boje, neka nas žale, neka zavide, neka preziru, neka grde, neka daju lekcije, neka nas ignorišu (dabome, demonstrativno) – samo da nas ne zaborave. Nepodnošljiv je jedino zaborav, onaj kojim Amerika ozleđuje tuđu dušu, više, nego svim svojim ambicijama.

Kada je Hruščov posetio Ameriku, Odžubej je napisao: „Moskovljane preko radija budi fiskultura, a Njujorčane – časovi ruskog jezika“. I ja sam verovao u to, sve dok nisam, na svoju žalost, odrastao, i to uz pomoć te iste Amerike, koja mi je održala bolnu lekciju iz ravnodušnosti. Ne samo prema nama, nego prema svima bez razlike. Prevodi ovde čine svega 3% godišnje produkcije knjiga. Pa i njih čitaju samo da bi saznali zašto stranci vole, ili češće ne vole, Amerikance. Amerika je takođe samodovoljna i egocentrična. I ona je okružena zidovima od ogledala. I njoj je svejedno šta se govori s one druge strane, ako se već ne govori o njoj. A između te dve države, koje jedna drugu i ne primećuju, guramo se mi, suvišni svedoci poniženja, koji dobro znaju da će Kirkorov osvojiti Holivud samo kada doleti u Los Andeles na letećem čilimu.

Vermont – Moskva – Njujork

(S ruskog prevela *Draginja Ramadanski*)